

Két nap múlva meghívót kap az illető, melyben neki megparancsoltatik, hogy ezen s ezen a napon a nemzetőri zászlóalj irodájában okvetlenül megjelenjen.

Emberünk azonban nem veszi a dolgot trófiára, hanem szalad egyenesen a — consulátusra; s ott meghívóját előmutatva, jó tanácsért esedezik.

A consulátus emberünkől sem tagadhatja meg a jó tanácsot, s meghagyja neki, hogy a románok parancsának ne engedelmessédjék. Azon esetben pedig, hogy ha azok erőszakhoz folyamodnának, minden tartózkodás nélkül — álljon el lent s egyuttal hivatkozzék még egyszer osztrák-magyar alattvalóságára, s a consulátus utasításaira.

Mindezt meg is tette a szegény iparos; ámde vonakodásának még ma is — sirva néz utána!

Emberünknek ugyanis, a meghívó értelmében, ama bizonyos napon már reggeli 7 órakor a nemzetőrségi irodában kellett volna lennie; mit ez, természetesen a consulátus tanácsára, elmulasztván, ulólrta őt is, szegényt a nemzis, még pedig egy nemzetőrhadnagy képeben!...

Ugyanazon a napon, melyen az illetőnek az irodában meg kell vala jelennie, alig lehetett több reggeli 8 óránál, midőn az ajtó hirtelen s nagy robajjal fölnyílik, s azon az összeíró bizottság elnöke (egy nemzetőrhadnagy) még más öt egyén kíséretében megjelenve, a színből egészen kikelt iparoshoz következő épületes szónoklatot tartá:

„Hát te kutya zsidó csakugyan azt hiszed, hogy utánnad örök időig fogunk várakozni?!”

Ezután pedig villogó szemekkel parancsolt a megrettent iparosra, hogy őt azonnal kövesse.

Iparosunknak azonban, legnagyobb szerencsétlenségére, eszébe jutott a consulátus által adott jó tanács, s a hatalmas urnak egész kategoricosa kijelenté, hogy biz ő nem megy, mert a consulátus neki ennek ép az ellenkezőjét tanácsolta.

No de bezeg, ennél több a hadnagy urnak sem kellett, ki a fékezhetlen düntől egészen sápadt ajkakkal, először is a szerencsétlen zsidót, azután pedig a consulátust amugy oláhosan lepiszkolva, parancsot adott embereinek, hogy az elenszegülni merészlőt rögtön agyonlőssék, s azután így szállták a kérdéses irodába.

E parancsot nem is igen kelle ismételni, mert a fogd-megek — alig hogy az elhangzott — már is, mint kiéhezett hiénák, rohanták meg a szerencsétlent, s azt össze-visszaverve és rugdosva, csak akkor szakították félbe barbár munkájukat, midőn az áldozat kezeik között fölholtan össze-rogyott!...

Ennek megtörténtét pedig az irodába hurozták a szerencsétlent; hánnt egy magas rangú hivatalnok közbenjárása folytán azonnal szabadon bocsátatták!...

Szomorúdy.

A háború.

A Plevna körüli harcok képezik még mindig az érdeklődés legkiválóbb tárgyát. Plevna még áll. Ozmán hősiesszen veri vissza az oláh-orosz támadást és habár az ostromlók nagyobb számmal vannak, mint az ostromlottak, az utóbbiak ugyanannyival s tán többel is kedvezőbb helyzetben vannak amazoknál. Így a differencia ki egyenlítették és épen nem lehetetlen, hogy Ozmán pasa addig fogja tartani magát Plevnában, míg a most már Bjelánál álló Mehemed Ali oda, Plevnához érkezik. És akkor lesz aztán csak a hadd el hadd.

Nikita sürgönye Milánhoz.

Nikita, Montenegró fejedelme következő sürgönyt intézett Milán szerb fejedelemhez:

„Meg lévén győződve arról, hogy testvéri szívének nagy örömet okozok, sietek önnek tudatni, hogy Nikics 19 ágyúval feltöltött megadta magát nekem, miután hadseregem bevett az utolsó elővédeket és török sáncokat is. Adja isten, hogy ezen fontos esemény előhírnöke legyen nemzeti óhajaink teljesülésének, melyre mindketten közösen törekszünk.”

Az oláhok imádsága.

Az oláhok nagyban imádkoznak és bízolnak a muszka fegyverek győzedelméért. Két hét óta Bukarestnek mind a 114 templomában folyik az imádság; 9-én a metropolita nagy isteni tiszteletet és szigorú bűjtőt hirdetett szardára, „hogy az isten irlalmas és kegyelmes legyen s oltalmazza meg I. Karolu fejedelmet és a keresztény sereget, mely idegen országban harcol a hazáért és egyházért.” A kormány eddig teljes sőtéttségben hagyta a bukaresti közönséget a harctéren történő események felől. E miatt az összes ottani sajtó erőlyesen föllépett, úgy hogy végre a hivatalos lap megígérté, hogy ezután bullelineket fog közölni a harctérről.

A török vezérek egyesülése.

Szulejman pasa, mint a N. fr. Pr. Páról értesül, átkelt a trojáni szoroson, megszállta Buchtepót s kémszemlét tartatott, de egész Bjelától 4 órányira nem talált orosz csapatokra. Mehemed Ali, szintén közel jár Bjelához s így a három török vezér egyesülése már nincs távol.

A pleynai harcok.

Jóllehet a griviczai erd a muszák kezében van, azért ez még nem fogja Plevna vesztét

okozni, mert Szulejman pasától tekintélyes számú segédszázadok érkeztek Orchaniébe (Szophia és Plevna között) s Ozmán bizonyára tartani fogja magát, míg Orchaniéből Plevnába érkezik a segítség.

Ma, szept. 13-án, Ptevnából Bukurestbe érkezett egy futár, ki mint onnan a „P. L.”-nak távirják, beszéli, hogy a harc példátlanul gyilkos. A messze vívó török fegyverek tizedelik az ellenséges csapatokat, mielőtt azok még a rendes lőtávba érkeztek volna. Az oláhok veszteségét az ostrom három első napján 6—7000 harczképtelenre teszik.

Azon methodus, melylyel az oláhok, kiknek a katonai tulajdonságokban való hiányossága tudva van az oroszok előtt, az ostromra kényszerítetnek, valóban ördögileg van kitalálva. Az oláhok első sorban támadásra kommandiroztatnak, s az orosz hadoszlopok és tűzérő a Vid-völgyet határoló magaslatokon foglalnak állást az előre tolt oláhok oldalán és háta mögött patkóalakulag, úgy hogy a visszafelé mozdulat abszolút lehetetlenség.

Egy sebesült oláh tiszt ezeket beszéli el: „Mi a lehetőség és a bizonyosság alternatívája között állottunk; a török golyók csak találhattak, de a muszka golyóknak okvetlenül találni kellett mindenkit. Választottuk tehát a kisebb roszat és egészen a tűz mentünk s csak akkor jutottunk eszmélethez, mikor a török golyók lesöpörték sorainkat.”

Plevnánál szakadatlanul foly a harc.

A pleynai oláh veszteségek nagy nyugtalan-ságot okoztak Oláhországban. Egy bukaresti sürgöny szerint az oláh sereg 1/4-ed része harczképtelenné lett.

A félhivatalos oláh lapok azonban azzal igyekeznek lecsitítani a közönséget, hogy mesés hősi ténylet hazudják az oláh katonáknak. A harctérről jött emberek azt állítják, hogy egy száz oláh katona sem fog életben maradni, ha 2 nap alatt el nem esik Plevna.

De hiszen Plevnánál tanulják meg az oláhok, hogy mi az a muszka szövetség.

Táviratok.

Bécs, szept. 13. Belgrádból távirják a „Pol. Corr.”-nak mai kelettel: A rendes katonaság elindulása a toposideri táborból Alexináz felé ma megkezdődött. — Egész ágyupark szertárral együtt elment a határra.

Pétervár, szept. 13. Hivatalosan jelentik szept. 12. estéről Poradimból: Plevnát tegnap délután délutáni 3 óráig lövették. Az oroszok ezután ostromra indultak Plevna ellen; estefelé Skobelloff tábornok a déli arcvonalon három erődöt elfoglalt, s Radjonoff tábornok, ki könnyedén megsebesült, bevett a nagy griviczai erődöt. Schliter parancsnok és Dobrovolszky tábornok szintén megölték. Az utóbbi erőd elleni rohamban részt vett a 6. orosz zászlóalj és egy oláh zászlóalj, birtokunkba esett 2 zászló és 5 ágyú. Ma 12-én napkeltekor az egész vonalon ismét heves tűz kezdődött. Az oroszok a török erődökkel szemben a tegnap elvett hadállásokban állnak. Az oroszok vesztesége egyedül a tegnapi napon 5000 sebesült. A halottak száma még ismeretlen.

Bécs, szept. 13. Viddini hírek szerint azon ágyúnak, melyeket Viddinből Ozmán pasának küldtek, vissza kellett térniük, mert az út arra nincs nyitva. De Szulejman a travuai szoroson át Garrova felé nyomul, hogy Ozmánt kiszabadítsa.

Muszka atrocitások.

Mr. Layard konstantinápolyi angol nagykövét, újabb sürgönyt küldött kormányának a keresztény atrocitások áldozatainak állapotáról, miről Fawcetnek egy hosszú levele tesz jelentést, ki Burdett-Contis bárón nemos pénzsegélye folytán Rostóban és Drinápolyban ellátta a szükséges élelemmel a szerencsétlen menekülteket. Fawcett a többi közt ezt írja:

„Konstantinápolyba visszatértemben találkoztam Murray urral, a „Scotsman” levelezőjével, az egyetlen európaival, ki bejárta Eszki-Zára északi-nyugati táját az oroszok balkáni átkelése óta. Ezen helyek, t. i. Kalofér, Karlova és Szopot, közel vannak azon szoroshoz, a hol az oroszok először jöttek át Bulgáriába. Murray azt állítja, hogy e városok teljesen el vannak pusztítva, s hogy az utcák, szőlőskertek és mezők el vannak lepve férfiak, nők és gyermekek rothadó tetemeivel; elbeszélése szerint az orosz parancsnokok, midőn a városokat elfoglalták, kényszerítették a török parasztságot fegyverrel kiadására, igérvén nekik, hogy oltalmat nyerne; de Szulejman pasa közbeledte az oroszok visszavonultak, s a török költől elvett és más fegyvereket is a bolgár parasztságunk adták át, kik rögtön török szomszédjaik ellen fordultak s kegyetlenül legyilkolták őket, az asszonyokat előbb a legborzasztóbbul bántalmazván.

Midőn Szulejman pasa megérkezett, fölakasztott minden bolgár férfit, a kit elfoghatott, sokan természetesen a hegyekre menekülvén. A cserkeszek és bazibozukok a magok módja szerint gyakorolják a megtorlást.” (Említettük, hogy Szulejman pasa mily kérelhetetlen szigorral büntette az e nemű kábításokat. Szerk.)

Fawcet még tovább, jelentést igéri s így végzi: „Ha csak szemtanúja nem volt az ember,

lehetetlen elképzelni azt a végső inséget és nyomort, a melybe ez egyszerű és szorgalmas parasztságot juttatták.”

Az oroszok visszavonulása a Lomtól.

A cáreviscsnek a Lomtól a Jantrához való visszavonulásáról a „Daily News” egy levelezője hosszú tudósítást közöl, melyből átvesszük a következőket. A Jovan-Ofilickban (a Lom nyugati partján) táborzó ikrainai ezred 5 és 6-ika között éjjeli parancsot kapott, hogy minden hadi szert gyorsan hátrafelé vigyen. Hajnalban a gyalog zászlóalj és útegek gyorsan fölmentek a Lomon lévő dombok posztóiba, s közvetlenül újabb összeütközést vártak, mivel a tulsóparti magaslatokon erős török haderő volt. — Hire jött, hogy a törökök átkeltek a Lomon, s hogy harc készül. A levelező Banizskába érkezvén estefelé a bolgárokat már teljes futásban látta Bjelába, de a csapatok hol-létéről senkinek sem volt tudomása. A Lom völgyében az egész bolgár lakosság számtalan ökrös szekeren vitte tova holmiját Bjela felé. S szállingóztak már utánuk apró csapatok, társzerek, sebesült-convói.

Délután a levelező az Ablavából jövő 33. hadosztállyal találkozván, ezzel együtt visszatért Banizskába. Az Ablava melletti harc, két nappal ezelőtt — a leghevesebb volt ezen egész vonalon. A törökök előbb kikémlelték volt az oroszok erejét, s 5-én reggel 60 zászlóaljjal s ugyanannyi ágyúval megtámadták az oroszok egész félkör alakú állását. Az oroszok csak 9 zászlóaljjal és 8 ágyúval lévén, átmenekültek a folyón a halmokra, s hosszabb tűzérősi harc után kénytelenek voltak hátrább vonulni. Éjszaka délután történt. Ablavát balról a törökök már megszállták volt. A szőlőskertek a domboldalakban jól fedezték, hogy az orosz gyalogság nem állhatta tovább. Most bekövetkezett a válság. Egy pillanat — s a nap elvesztett volna, midőn Tomaseff tábornok rohamra szólította katonáit, kik előbb egyenként, de aztán egész erővel nekifertek az ellenségnek. A támadás oly heves volt, hogy a törökök egy óra múlva kénytelenek voltak visszavonulni a folyó tulsó partjára. Azonban, az oroszok mintegy 1000 embert veszítettek. Meg voltak lepve, hogy oly helyeken, a hol törökök óráhosszat állottak, orosz sebesülteket még élve találtak. (Persze, hogy ez nagy meglepetés lehetett a „Daily News” tudósítójára, ki alkalmasint már újabb atrocitások megírására hegyezte plajbászát. Szerk.)

Másnap — 6-ikán — reggel, a törökök fegyvernyugvást kértek, hogy halottaikat eltemethessék. Ez megengedtetett s egész nap nagy csapatosztályok végezték ezt a munkát mindkét részen. A mindkét részlől tanúsított vitéség kölcsönös tiszteletet öltetett a katonákban s oroszok és törökök szívesen fraternizáltak egymással, mikor össze kerültek. A míg a fegyvernyugvást tartott, kezét szorítottak egymással, — kenyeret, dohányt eszéltek, itatták egymást, s e háboruban először bántak egymással úgy, mint civilizált emberek. Este a fegyvernyugvás után, az oroszok kiirtették Ablavát, mert hasztalan kísérletnek tartották, 9 zászlóaljjal 60 ellen megállani.

7-én (pénteken) délután az egész hadosztály Banizskába érkezett, s ott a 35. hadosztály részével, mely Gagovából és Polomarczából retirált, tábort ütött. A katonák azonban mindnyájan fegyverben pihentek, mivel már a legközelebbi banizsai magaslatokon is mutatkoztak cserkeszek, 8-ikán tehát innen is elindultak és egyenesen Bjelának tartottak.

A levelező a Lomon lefelé lovagolva, hogy lehetőleg a pigroszi átkelőhöz jusszon, Buzovezát már az oroszoktól kiirtve találta néhány kozák kivételével, kik köztölték vele, hogy a törökök a ruszcsuki utat Dvomegilláig megszállták s a pigroszi átkelővel a közlekedést megszakították. A levelező tehát Bjelába ment s ott azt hallotta, hogy a trónörökös-nagyherceg Kapaczból, midőn Polomarcza és Ganova tarthatatlan lett, Koprivezba vonult vissza a Banizska-Lomra, s délután Bjelába várják. A város tele volt csapatokkal s a környéken táboroztak. Élelmi vonatok folyton mentek át a hidon és Pavlóg vonultak vissza.

A levelező így végzi tudósítását:

„Megkísértettem a trónörökös-nagyherceget hadserege visszavonulásának módját és okait előadni. A törökök előnyomulása Karahasszánkji megtámadásával s azután gyorsan Kadiköjéle és Ablavával következett. Mehemed Ali a rasgrádi és ruszcsuki csapatok gyors koncentrálása folytán képes volt az orosz vonalat majdnem egyidejűleg három ponton megtámadni. Tudta, hogy a trónörökös hadserege a Plevnába küldött csapatok folytán meggyengült, — s ennélfogva bizonyos volt a siker felől. Midőn csapaterejét gyorsan megkésztetete az oroszokat ott támadta meg, a hol csapataik födellenül állottak, támadása annál hathatósabb volt, s bár hadereje talán nem volt sokkal nagyobb, mint a trónörökösé, a gyors és ügyes koncentrálás tisztezt erősebb tette. — A trónörökös hadserege most a 13-ik hadtesttel a Jantra területét Bjelától keletre fogja tartani. A 11. hadtest, mint hallom, még a tirnovai posztókat tartja megszállva. A 12. hadtest Trsztenikben és Mecskában áll. A trszteniki tábor az utóbbi napokban megerősítették s az egy dombon van a Duna felől.”

Dr. Genersich Antal egyetemi rector székfoglaló-beszéde.

(Folytatás.)

Hogy a hallgató tanulmányai végeztével ezen kettős igényeknek megfelelően, hogy az aránylag rövid idő alatt, mely tanulmány-tartamul ki van tűzve, szakmája tág körét fölelje, de nescak gépiesen betanulás útján, hanem öntudatos kritikával és haladásra képes öntevékenységgel, arra nem lehet elég, hogy bizonyos számú felvételeket az egyetemen töltött és tetszése szerint a szaktudományához tartozó tantárgyakkal foglalkozott legyen, hanem okvetlen szükséges, hogy szaktudományának legalább minden főfontosságú a kellő szorgalommal behatóan tanulmányozza, és hogy e mellett tanulmányainak menetében bizonyos természetzerű sorrendet kövessen. Mert ha az ugynevezett előkészítő természettudományi tantárgyaktól eltekintünk is, egy orvos tanuló, ki a boncz-tant nem tanulta meg, az ép élettant nagy erőltetéssel sem tudja megérteni, hiányzik neki az alap, melyhez az új fogalmakat kösse, — a ki ép boncz- és élettant nem tanult, az a köréltant és körboncz-tant nagy szorgalommal és a legjobb képesség mellett sem fogja sikeresen tanulmányozni, s ha ezeket és a gyógyszertant nem tanulta meg, a gyakorlati körödi tantárgyak feldolgozásánál legyőzhetetlen nehézségekkel küzd s a tova haladás lehetővé tételénél, neki más mód nem marad, mint a mulasztottat a természetes rendben utánpótlói, a megelőző tudományokat újból kezdeni, s ha neki ezen elhatározásra hiányzik a férfias jellem és becsületérzet, vagy az anyagi kellekek, akkor a különböző betanulási mesterségekkel és jó tehetséggel melletti viheti ugyan arra, hogy a kellő patientiával utóvégre a szigorlatokon átszújk, de az ily egyének a gyakorlati jogokkal való felruházása, mint Than mondja: „nemcsak a kultura érdekeinek szígyenletes meghibusítása, hanem egyenesen méltatlan szabadság osztogatás, a társadalom és az állam leg-szentebb érdekeinek a véletlenre bízása” mit bár mily tanulási rendszer mellett megengedni nem lehet és nem szabad.

Jelen viszonyaink közt a tanulmányoknak aránylag legelőszérűbb egymásutánját, bemutatja a hallgatónak a tudományok által kidolgozott tanulmányi terv, — lelkiismeretes kereszúttele ellen érzetik a tanulmányi folyam alatt letendő vizsgálatok s előszigorlatok és conversatoriumok által.

A tanári kar által összeállított és a viszonyokhoz képest korszerűleg változtatott tanulmányi rend czélyszerűsége oly nyilvánvaló, hogy e felett alig lehet nézetkülönbség, s itt csak azon kérdés maradhat fenn, hogy egy ilyen tanrend kötelessé tétele és annak a tanfolyam alatt tartott vizsgálatok általi ellenőrzése okvetlen szükséges, és a tanulási szabadsággal összeegyeztethető-e?

Természetes, hogy már a legegyszerűbb szigorlati rend, mely azon feltételeket foglalja magában, melyek mellett a tanuló a végszigorlatra bocsátatik s melyben bizonyos tanulmányi idő, s bizonyos főtantárgyak hallgatása kijelöltetik, már önmagában véve a hallgatók által mint irányvonal felhasználható tanulmányi berendezésnél; s tapasztalati tény, hogy a végszigorlati rendben történt kisebb változások önmagukban a mennyiben a hallgatók legnagyobb része csak hamar alkotja a rendet, mely nekik a szigorlatok lehetőségei legelőszérűbbnek látszik; — sokan tényleg azon nézetben vannak, hogy a tanulmányi rend egészen szabadná tehető és csupán csak a czél-szerűen rendezett végszigorlatok kérelhetetlen szigorata által is megmenthető a társaság képtelen és tudatlan szakemberektől, s ezen nézet ellen elméletileg alapos indok fel sem hozható; — még is ennek gyakorlati kivitele nemcsak nehéz, hanem a legtöbb esetben épen lehetetlen, vagy legalább is jogosulatlan. Így az orvosi szakot illetőleg Billroth a következőket mondja: az orvosi tevékenység és különösen „az orvos jótékony és gyakorlatilag eredményes működése oly sok tényezőkből van összetéve, hogy még a legszigorúbb vizsgálat által is csak igen korlátozott titéletállapítható meg, a jelölt képessége tudományos és gyakorlati értéke felől. A kórtanek kutatása és helyes kombinátija, a lényegesnek megkülönböztetése a lényegtelenről, a meghatározás, mikor, hol és mit teendő, ép annyira egyéni képességtől, mint ismeretektől és gyakorlati től függ; a beteggel való bánásmód, bizodalma kiérdemlése, az ügyesség őket kihallgatni, őket lecsendesíteni, vigasztalni vagy figyelmüket bizonyos tárgyra vezetni, mind ez: sem könnyűből sem előadásból nem tanulható; ezt a tanítvány csak közvetlen traditio útján a tanítótól ellesi, őt öntudatlanul mindezen dolgokban utánozza. Ezen methodicus utánázása való képességhez társulnia kell ama elentálhatatlan belső ösztönnek, mely a beteg szervezetben lévő zavar kikutatására buzdít, részint azért, mert maga a kikutatás örömet okoz, részint mert élvezet másokkal jót tenni, rajtok segíteni, s ha ez lehetetlen, őket vigasztalni. Sok ezekből példa által be-tanítható, de vizsgán nem egy könnyen kikutat-ható, még a beteg ágyánál sem.” (Billroth Lehren und Lernen der Med. Wissenschaft 226.) Ahöz jön még, hogy az elvből szigorú vizsgáló csak-ugyan gyakran tulbecsüli azt, mit egyáltalán 4—5 évi tanulmányozás által elérhetni. Az orvos

mindenek előtt lelkiismeretes komoly legyen, ha egy esetben hiányait érezi, azokat azonnal pótolja ki; tudnia kell az orvosnak, hol és hogy kerresse azt a mi neki hiányzik, hogy betegén kitíthessen! Hisz nyilvános dolog, hogy minden klinikus tanár saját szakmájába tartozó ritkább esetekben könyvtárában utána néz, mielőtt az esetet előadásában tárgyalná, és nem létezik ok, mért ne tehetné ezt egy gyakorló orvos is, ha olyan dolgok fordulnak elő, melyeken fennakad.

A tulszigorú vizsgáló tehát indokolatlanulv-ból indul ki, ha azt követeli, hogy a szigorú tanulmányai bevégezésekor mindent tudjon, mi szakmájához tartozik, hogy befejezett képzettségű egyén legyen, s nincsen tekintettel arra, hogy egész tanulmányi rendszerünk nem azt czélozza, hogy chinai állapotokat, megállapodást létesítsünk, hanem ellenkezőleg azt kívánja, hogy mindenki a képesítés után is élte fogytáig szakmájában tanuljon és haladjon.

Az 1813-ki szigorlati rendszabályok 7. pontjában előírt vizsgálati mód, hogy a vizsgáló a feltett kérdésen kívül semmit se szóljon, a tanszabadság behozatala óta már annyira elavult, hogy még eltörölésé sem tartották érdemesnek, de mind a mellett historicus jogosultsága kérdésbe nem vonható. Mikor a szigorlónak elő volt írva a tanulmány, mely szerint készüljön, melyet előlőt fogva végig helyes és hibás nézetével be kellett tanulnia, akkor megengedhetők maguknak a vizsgáló tanárok e kényelmet: teltők is, sőt előfordult, hogy a tanár a szigorlatnál nyitott könyv mellé kérdezett. A szigorlat akkor csakugyan objectiv volt, s a jelöltől követelni lehetett, hogy minden kérdésre, mi az előírt könyvben foglalva volt, talált feleletet adjon. Mai nap az ily objectiv vizsgálat csak igen kevés, valószínűleg egy tárgyból s lehetséges, mert egy részt nem képezhető, hogy az illetőnek mennyi és hol adatott elő, mely rész lett előtte kimerítőben tárgyalva; továbbá a gyorsan haladó tudományban a nézetek egyik másik tárgy között ellentétesek és gyorsan változó, így tehát minden vizsgáló csak bizonyos körültekintéssel és méltánnyossággal ítheti meg a jelölt feleletét és minden vizsgálatnak bizonyos subjectiv színezete lesz. Billroth mondja: „Pessimisták, csodabogarak, idült gyomor- és bélhurutban szenvedő vizsgálók, kik aranyérben, viszkóto izzagban színlének, önteremtette geniek, csalhatlanok, mindig igen fatalis kiozó, gyakran bosszút vizsgálók, néha egész öntudatlanul saját rosszallótólket a jelölttel ép úgy érzetik, mint bármely más emberrel, ki velők érintkezik; „ha most már a vizsgálati fő elv a drakoi szigor, akkor ugyan kevés monedket találna a tanszabadsági viszonyokban felölt candidatus meg nem érdemelt bukás ellen a vizsgálati elnökben, ki más szaktanár kérdéseinek kérdései mo-dorának megítélésébe nem igen bocsátkozik, s a kellemetlen érintkezésből tartózkodni fog kívéva, ha már igen kirívó botlások történnek; másrészt megint előfordulhat, hogy épen a tanszabadság tulságos tekintetbe vételével méltatlan szigorú keresztül bocsátatik s általában elégtelen az egy-két óráig tartóit végvizsgálat arra, hogy a jelölt egész egyénisége felett helyes megnyugvással vélemény adassék. Ha ezek első sorban az orvosi szigorlatra vonatkoznak is, mutatis mutandis állanak a többi karokra nézve, mert ezeknél sem egyedül a pozitív tudás tömege veendő tekintetbe, hanem az egyén megítélésénél szabatos kritikai gondolkodása, öncselekvési képessége stb. is szerepelnek.

De mindezeket eltekintve, a szigorlat ha befolyásolja is a tanulmányok berendezését, nem minőség eredményezi azt, mit józan észszel folytatni lehetne, nem ritkán a legbotrányosabb abusus teszi lehetségessé. Ennek legvilágosabb példáját szolgáltatja a bécsi orvoshallgatóknál az 50—60-as években igen elterjedt szokás, hogy az előkészítő természetrajzi és az elméleti orvosi tantárgyakat, boncz-tant, élettant, körboncz-tant stb. az első és második érvben rohamos gyorsasággal végezték, s többnyire épen nem tették beható tanulmányozás tárgyává, mint 3 években igen hiányos előképzéssel a kórodákra siettek s ezeket úgy a hogy a 4-ik érvben előlévővén, a tanfolyam 5-ik érvében újból boncz-tant és élettant stb. gyakran a természetrajzi tárgyakat vették, minthogy ezekből a tanfolyam bevégezése után, az első orvostudori szigorlatot kellett letenni. Így tanulmányaik szokásos beosztása a természetes haladás menetével egészen ellenkező volt s ha bár az előírt felvételek kitöltötték s a fő tárgyakat az előírt 2-szer 3-szor hosszabb időben át frequentálták (egy pld. a boncz-tant és élettant) még is aránylag kevés sikert értek el, mert a készséles kényszerített, rohamos volt, mert semmit sem tanultak akkor a mikor kellett volna s az időfelelés s hiányos előképzés különösen a gyakorlati életre fontosabb körödi szakmák hátrányára történt. Az ilyen tévedések azonban nem csak az orvosi karnál és nem csak a bécsi egyetemen, hanem másutt is előfordultak, s e példát sine ira et studio, csak azért választottam, mert közudomása do'og, hogy éppen ott a vizsgálat szigorú kezelése annyira ment, hogy nem csak a hallgatók buktak rendre, hanem végre maga a tanár is.

Ezen s hasonló tapasztalatok eredményezték, hogy azon egyetemeken, hol azelőtt korlátlan tanulási szabadság volt, mai nap a végszigorlatokon kívül más megszorítások is lettek behozva.

Igy az orvosi tanulmányokra nézve a végszigorlatoknál bemutatandó köteles tantárgyak és hallgatói óra számon kívül nem csak a német

